

اسلام‌گرایی در جمهوری آذربایجان (چالش‌ها و فرصت‌های پیش‌روی شیعیان)

ali/خبرگزاری آران

جمهوری آذربایجان که از آن به عنوان بزرگ‌ترین کشور منطقه قفقاز و دومین کشور شیعی دنیا یاد می‌کنند، با شروع سال جدید میلادی (2012) و در حالی که بیست و یکمین سال استقلال خود را تجربه می‌کند، به عضویت غیردائم شورای امنیت سازمان ملل متحد انتخاب شده که از لحاظ سیاسی می‌تواند مرحله نوینی برای آن کشور محسوب شود.

عضویت جمهوری آذربایجان در شورای امنیت، مردم مسلمان جمهوری آذربایجان را که طی 20 سال گذشته، متأثر از نابسامانی‌های جنگ قره باغ و پیامدهای آن بوده‌اند، امیدوار کرده تا شاید این کشور بتواند با بهره‌مندی از حضور خود در شورای امنیت، گام‌های عملی برای آزادسازی قره باغ بردارد؛ موضوعی که تاکنون کمتر شاهد آن بوده و در همه این مدت، علاوه بر تحمل مشکلات طبیعی ناشی از اشغال و آوارگی حدود یک میلیون انسان، استفاده ابرازی دولت خود از مناقشه قره باغ نیز را به نظاره نشسته‌اند و بخش اعظم مطالبات فرهنگی و اجتماعی آنان با اشاره مقامات آذری به شرایط ناشی از بحران قره باغ، مواجه بوده است.

البته مشکلات مردم جمهوری آذربایجان، منحصر به وضعیت نابسامان ناشی از جنگ قره باغ نبوده و آنان هم اکنون با چالش‌های دیگری نیز مواجه هستند. یکی از مهم‌ترین چالش‌های فراروی شیعیان جمهوری آذربایجان، حاکمیت تفکر لائیسزم و سکولاریسم در این کشور است.

دولت جمهوری آذربایجان به استناد قانون اساسی خود، دین را از دولت جدا می‌داند و لذا هیچ اقدام عملی در خصوص تعمیق باورهای اسلامی و شیعی انجام نمی‌دهد. البته این، همه ماجرا نیست. دولت‌مردان آذری حتی به ادعای خود در خصوص انفکاک دین و دولت پایبند نیستند.

آنها با تأسیس کمیته دولتی امور دینی و نیز تحت نفوذ درآوردن اداره روحانیت قفقاز، تلاش می‌کنند از دین به عنوان ابزاری در راستای پیشبرد سیاست‌های داخلی و خارجی خود استفاده کنند. دولت جمهوری آذربایجان در کنار این رویکرد، آموزه‌های اصیل شیعی را مورد حمله قرار می‌دهد و شیعیان عامل به مبانی تشیع را با انواع اتهامات روانه زندان می‌کند. محدودیت‌هایی مانند ممنوعیت صدور اسناد هویتی برای زنان محجبه، ممنوعیت حجاب در مدارس دخترانه، ممنوعیت تأسیس دفاتر مراجع، ممنوعیت فروش توضیح المسائل مراجع، ممنوعیت عزاداری خیابانی، ممنوعیت فعالیت طلاب فارغ التحصیل حوزه علمیه قم و... از جمله چالش‌های شیعیان دومین کشور شیعی دنیا محسوب می‌شوند.

بر اساس قوانین جاری جمهوری آذربایجان، روحانیون آذری حق کاندیدا شدن در انتخابات مختلف را ندارند. احزاب و تشکل‌های شیعی با انواع محدودیت‌ها مواجه هستند؛ به طوری که مهم‌ترین تشکل شیعی که حزب اسلامی جمهوری آذربایجان است، چند سال پس از اخذ مجوز فعالیت از سوی دولت، غیرقانونی اعلام شد و همواره تحت فشار قرار گرفته و در حال حاضر نیز رئیس و ده‌ها نفر از اعضای آن در زندان به سر می‌برند. ساختار سیاسی دولت از نهاد ریاست جمهوری گرفته تا کوچک‌ترین واحد دولتی به گونه‌ای است که شیعیان معتقد به آموزه‌های اصیل شیعی، امکان ورود در آن را ندارند، تأسف بار این است که حتی وجود هرگونه نماد دینی در ادارات دولتی این کشور هم ممنوع است.

مشکل بعدی شیعیان جمهوری آذربایجان، عدم برخورداری آنها از رسانه‌های تصویری است. تأسیس شبکه تلویزیونی با رویکرد شیعی در جمهوری آذربایجان ممنوع است و در مقابل شبکه‌های دولتی و خصوصی فعال، عموماً با خط‌گیری از صهیونیست‌ها در حال تبلیغات ضدایرانی و ضدشیعی هستند که فعالان شیعی را با انواع مشکلات مواجه می‌سازد. البته دیگر فعالیت‌های رسانه‌ای شیعیان در فضای مجازی و... نیز با انواع محدودیت‌ها روبه‌رو است.

عدم رعایت قواعد دموکراسی از سوی محافل دولتی، مشکل دیگر شیعیان این کشور است. فعالان شیعی که با انواع اتهامات واهی دستگیر می‌شوند، نه بر اساس قانون بلکه بر اساس سلاطین نیروهای امنیتی و... مجازات می‌شوند و حتی خانواده و نزدیکان آنها نیز در معرض انواع فشارهای اجتماعی قرار می‌گیرند. دستگیری رئیس حزب اسلام و حتی تعدادی از منسوبین وی به دلیل سخنرانی انتقادآمیز و صدور حکم 12 سال حبس برای دکتر صمداف، پس از ماه‌ها بازی سیاسی در همین راستا، قابل ارزیابی است.

نفوذ صهیونیست‌ها در ارکان سیاسی، فرهنگی و رسانه‌ای جمهوری آذربایجان، یکی دیگر از مشکلات مردم مسلمان جمهوری آذربایجان است. اظهارات برخی کارشناسان مستقل آذری که اعتقاد دارند کشورشان پس از رهایی از دست کمونیست‌ها دچار مصیبت بزرگ‌تری به نام صهیونیست‌ها شده، عمق مساله را نشان می‌دهد.

البته شیعیان جمهوری آذربایجان با وجود رویارویی با چالش‌های یاد شده، به دلیل پتانسیل بالقوه مکتب تشیع و آموزه‌های ارزشمند آن، توانسته‌اند در عرصه‌های گوناگون به موفقیت‌های زیادی دست یابند. هم‌اکنون در حوزه سیاست، قوی‌ترین جریان مقابل دولت، شیعیان هستند و این واقعیتی است که خود دولت‌مردان آذری بدان معترفند و البته مقایسه عملکرد دولت با مخالفان غربگرا و شیعیان نیز این واقعیت را بعینه نشان می‌دهد. البته عدم ورود شیعیان معتقد به آموزه‌های اصیل شیعی به ارکان سیاسی اعم از دولت و مجلس به دلیل اختناق حاکم، موضوع دیگری است. در حوزه‌های فرهنگی و اجتماعی نیز موفقیت شیعیان جمهوری آذربایجان جایگاه ارزشمندی است.

آنان با وجود آن همه محدودیت‌های دولتی، توانسته‌اند اقدامات خوبی در عرصه ایجاد رسانه‌های مجازی و حتی رسانه‌های مکتوب انجام دهند. شاید مهم‌ترین نمود جایگاه فرهنگی، اجتماعی و حتی سیاسی شیعیان جمهوری آذربایجان، مقاومت سرسختانه آنان در مقابل اقدامات ضددینی دولت باشد.

مقاومت دلیرانه و پیروزی مردم شیعه در مقابل برخی اقدامات ضداسلامی دولت جمهوری آذربایجان از جمله تلاش دولت برای ممنوعیت پخش اذان از مساجد یا تأسیس پارک دوستی رژیم صهیونیستی در باکو یا تخریب مسجد فاطمه زهرا(س) به خوبی گویای رشد فرهنگی، اجتماعی و سیاسی شیعیان این کشور است.

البته نهضت حجاب که پس از ممنوعیت حجاب اسلامی در مدارس جمهوری آذربایجان و به دنبال سخنرانی انتقادآمیز دکتر صمداف، رئیس حزب اسلام در دوم ژانویه سال 2011 آغاز شده و تاکنون ادامه دارد، ضمن اینکه جایگاه شیعیان را ارتقا بخشیده، استحکام اراده و عمق باورهای آنان را نیز نشان می‌دهد.

در کنار همه این مسائل، آنچه برای محافل علمی، پژوهشی و رسانه‌ای ایران شایسته توجه است، تلاش برخی محافل آذری در راستای تأثیرگذاری منفی بر روابط فرهنگی ایران و جمهوری آذربایجان به عنوان دو کشور شیعی است. این محافل که نشانه‌های وابستگی آنان به صهیونیسم بین‌الملل کاملاً مشهود است، سعی می‌کنند با کمک به وضع قوانینی مانند ممنوعیت تبلیغ دینی توسط روحانیون تحصیلکرده در خارج از جمهوری آذربایجان که در عمل برای محدود کردن روحانیون تحصیلکرده در ایران وضع شده و نیز جلوگیری از لغو روایت سفر ایرانیان به این کشور با وجود اقدام یک طرفه ایران در این خصوص و نیز انجام اقداماتی مانند اخراج برخی نمایندگان رسانه‌ای و فرهنگی ایران از آن کشور، مانع افزایش روابط فرهنگی بین ایران و جمهوری آذربایجان شوند.

لذا آنچه در این میان مهم به نظر می‌رسد و بیداری اسلامی موجود در جهان اسلام نیز به آن اهمیت مضاعفی بخشیده، رسالت سنگین نخبگان علمی، فرهنگی و رسانه‌ای کشور در راستای تقویت روابط با محافل دانشگاهی، فرهنگی و اجتماعی جمهوری آذربایجان است تا از طریق ارائه راهکارهای نظری و عملی برای تعمیق باورهای مذهبی و بومیایی فرهنگ و هویت تاریخی مردم مسلمان این کشور، شاهد افزایش روابط همه‌جانبه دو کشور همسایه و برخوردار از تاریخ و فرهنگ مشترک باشیم.

نویسنده: حسن گلی

پیام پیام